

Planning for the Study of Public Libraries' Impact on the Cultural Development of Less Developed Areas and Urban Margins of Bam City

Masome Heydaripour¹, Mozhdah Salajegheh²

Abstract

Purpose: The purpose of this research is to study the impact of public libraries on the cultural development of less developed areas and urban margin of Bam city.

Methodology: The research method is descriptive and causal, while taking into consideration the applied method as well. The statistical population of this research are members of public libraries of less developed areas and urban margins of Bam city, through which statistics obtained from Kerman Public Libraries General Directorate, the total population of libraries are 3631 persons. Based on Morgan table 180 persons are selected by cluster random sampling method. Data collection instrument was a researcher-made questionnaire with 38 questions including two-points Likert-scale-cultural development indices. The coefficient Cronbach's alpha for validity of the questionnaires was 0.86. The obtained data were analyzed using descriptive statistics and SPSS 23 software was used for data analysis.

Findings: Based on the obtained results and considering the calculated significance level $p = 0.05$, it was found that there is a significant difference between cultural and artistic education items, cultural identity, generalization of library culture and per capita increase. The study of cultural exchanges over the middle has shown the impact of the public libraries of less developed areas and the urban margins of Bam on cultural development properties. Given the values found, members of the public libraries underestimate the generalization of reading culture, so the need for further study and the attention of experts and planners to make better decisions in the institution has been felt. The mean values for cultural identity items also indicated that members of public libraries found it more effective to enhance cultural identity than other items.

Keywords: Public Libraries, Cultural development, less developed areas.

1. M.A. in Information Science and Knowledge Studies, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran. heydaripourm2017@gmail.com

2. Associate professor and Academic Staff of Information Science and Knowledge Studies, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran. (Corresponding Author)
msala@uk.ac.ir

بررسی تأثیر کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگی مناطق کمتر توسعه یافته و حاشیه شهری شهرستان بم

معصومه حیدری پور^۱

مژده سلاجقه^۲

تاریخ پذیرش: ۲۸ آذر ۱۴۰۱

تاریخ دریافت: ۱۰ مهر ۱۴۰۱

چکیده

هدف: هدف از این پژوهش، بررسی تأثیر کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگی مناطق کمتر توسعه یافته و حاشیه شهری، شهرستان بم است.

روش: این پژوهش با استفاده از روش پژوهش توصیفی و علی و معلولی و از نظر با هدف با روش کاربردی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش اعضای کتابخانه‌های عمومی مناطق کمتر توسعه یافته و حاشیه شهری، شهرستان بم است که طبق آمار بهداشت آمده از اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان کرمان ۳۶۳۱ نفر بوده که با استفاده از جدول مورگان ۱۸۰ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای تعیین شد. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه‌ای است که شامل شاخص‌های توسعه فرهنگی بر مبنای جدول مقیاس لیکرت با ۳۸ سؤال است. ضریب آلفای کرونباخ برای اعتبار پرسش‌نامه شاخص‌های فرهنگی، ۰/۸۶ به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS 23 استفاده گردید و از آمار توصیفی و تحلیلی استفاده شد.

نتایج: بر اساس نتایج به دست آمده و با توجه به سطح معنی‌داری محاسبه شده (حداقل $p = 0/05$) مشخص گردیده است که تفاوت معنی‌دار میان گویه‌های آموزش فرهنگی و هنری، هویت فرهنگی، تعمیم فرهنگ کتاب‌خوانی و افزایش سرانه مطالعه و مبادلات فرهنگی نسبت به میانگین، نشان‌دهنده تأثیر مثبت کتابخانه‌های عمومی مناطق کمتر توسعه یافته و حاشیه شهری بم در شاخص‌های توسعه فرهنگی است. با توجه به مقادیر حاصل شده، شرکت‌کنندگان در پژوهش، تأثیر کتابخانه‌های عمومی را در تعمیم فرهنگ کتاب‌خوانی کم می‌دانند. بنابراین ضرورت مطالعه بیشتر و توجه کارشناسان و برنامه‌ریزان برای اتخاذ تصمیمات بهتر در نهاد احساس شده است. همچنین مقادیر میانگین مربوط به گویه‌های هویت فرهنگی نشان‌دهنده این بود که شرکت‌کنندگان، تأثیر کتابخانه‌های عمومی را در تقویت هویت فرهنگی نسبت به سایر گویه‌ها بیشتر می‌دانند.

کلیدواژه‌ها: کتابخانه‌های عمومی، توسعه فرهنگی، مناطق کمتر توسعه یافته.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد گرایش مدیریت اطلاعات، بخش علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. heydaripourm2017@gmail.com

۲. دانشیار و عضو هیئت‌علمی بخش علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران (نویسنده مسئول). msala@uk.ac.ir

نقش توسعه کتابخانه‌های عمومی به دوران روشنگری برمی‌گردد که از قدرت فعالیت‌های فرهنگی به‌عنوان وسیله‌ای برای پیشرفت و خودسازی حمایت می‌کرد (مک منمی^۱، ۲۰۰۹). امروزه کتابخانه‌های عمومی این سنت را با ارائه خدمات جدیدی تحت عنوان «محیط‌های باسواد پیشرفته» که یادگیری و توسعه را در زمینه فرهنگی امکان‌پذیر و تشویق می‌کند، ادامه می‌دهند (یونسکو ۲۰۰۵). کتابخانه‌های عمومی از طریق تأمین منابعی مانند کتاب، رایانه و فضاهای آرام برای مطالعه مستقل از دستیابی به صلاحیتهای رسمی که سرمایه فرهنگی نهادینه شده را تشکیل می‌دهند، حمایت می‌کنند. علاوه بر این، کتابخانه‌های عمومی نقش مهمی در فراهم آوردن فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر رسمی و غیررسمی دارند که «مکمل» موارد ارائه شده توسط بخش آموزش هستند (کتابخانه شورای اطلاع‌رسانی اسکاتلند، ۲۰۱۵).

کتابخانه‌های عمومی با فراهم کردن چندین ورودی متنوع و فراگیر، شکل‌گیری فرهنگ را امکان‌پذیر می‌کنند که می‌تواند سرمایه اجتماعی را با داشتن نقش یک کاتالیزور برای توسعه دانش، مهارت، ذوق و تجربه در طیف گسترده‌ای از اشکال و فعالیت‌های فرهنگی ایجاد کند. به‌عنوان مثال، از اهمیت محوری در عصر دیجیتال، نقش کتابخانه عمومی در پرورش سواد دیجیتال از طریق دسترسی آزاد جهانی به منابع دیجیتال و فرصت‌های یادگیری در جوامع بوده است. سواد دیجیتال نه تنها یک مهارت مهم در جامعه معاصر است، بلکه با ایجاد امکان مصرف و تولید فرهنگ از طریق دسترسی به اطلاعات به‌صورت آنلاین، تعامل با نمایشگاه‌های تعاملی، بارگیری کتاب‌های الکترونیکی یا ایجاد تصاویر و صدا را ممکن می‌سازد (سامرز^۲، ۲۰۱۸).

در سطح بنیادی، کتابخانه‌های عمومی، به‌عنوان یک محیط اجتماعی مطمئن، جایی که مردم می‌توانند برای دسترسی، اشتراک و ایجاد منابع فرهنگی دور هم جمع شوند، موقعیت مناسبی برای توسعه سرمایه فرهنگی هدفمند فراهم می‌کنند. سرمایه فرهنگی هدفمند در متن کتابخانه به‌عنوان «دسترسی به کتابخانه‌ها و منابع آن‌ها» تعریف شده است که حاوی کالاهایی با اهمیت فرهنگی است (اگناتو^۳ و همکاران، ۲۰۱۲).

مصرف فرهنگی، استفاده خصوصی از کالاهای فرهنگی که نماد سلیقه و علائق فرهنگی و مشارکت فرهنگی گسترده‌ای هستند، شامل شرکت مردم در فعالیت‌های فرهنگی و حضور در مکان‌ها یا رویدادهای فرهنگی می‌شود که در گذشته به‌عنوان نماد

1. McMenemy
2. summers
3. Ignatow

سرمایه فرهنگی در نظر گرفته شده است (بنت^۱ و همکاران، ۲۰۱۰). کتابخانه‌های عمومی به مصرف و مشارکت فرهنگی با ایجاد فرصت‌های فردی و گروهی برای کشف، بحث و اصلاح سرمایه‌های فرهنگی هدفمند کمک می‌کنند. علاوه بر این، کتابخانه‌های عمومی ایجاد سرمایه فرهنگی با ارائه فرصت‌هایی برای مصرف یا مشارکت در فرهنگ برای امکان‌پذیر کردن فعالیت‌ها در زمینه فرهنگی «هدفمند» و «معنی‌دار» را ممکن می‌سازد (سوسن^۲، ۲۰۱۶: ۴۹۵).

با تجسم مجدد «کتابخانه به‌عنوان محیط و فضا» کتابخانه‌های عمومی، امروزه همچنان محیطی مطمئن برای انجام رفتارها و فعالیت‌های فرهنگی رایج هستند، درحالی‌که به دنبال فراهم‌آوری محیط اجتماعی است که در آن تجارب فرهنگی جدید مرتبط با کتابخانه امکان‌پذیر است (اولیفانت^۳، ۲۰۱۴).

کتابخانه‌های عمومی، با فراهم‌آوری یک مرکز اجتماعی پر جنب‌وجوش، فراگیر و مورد اعتماد برای افراد از همه اقصاء جامعه که برای دسترسی، اشتراک، تولید منابع و مطالب فرهنگی مناسب می‌توانند نابرابری را با امکان فرهنگ‌سازی گسترده‌تر و مشارکت فرهنگی از بین ببرند. کتابخانه‌های عمومی و کتابداران به‌عنوان واسطه‌های فرهنگی، توسعه دانش، مهارت، انگیزه و تجربه را در محیط فرهنگی، از مصرف محصولات فرهنگی گرفته تا مشارکت فعال در فعالیت‌های فرهنگی و درنهایت، تعامل پایدار فرهنگی را فراهم و تشویق می‌کنند (سامرز^۴، ۲۰۱۸).

داشتن درک گسترده، فراگیر و بدون قضاوت از فرهنگ، ادغام اشکال و فعالیت‌های فرهنگی را در زندگی روزمره در داخل و بین جوامع تسهیل می‌کند. نمونه‌هایی از اقدامات خوب در کتابخانه‌های عمومی عبارت‌اند از: ارتباط مستقیم جامعه با محتوا و محیط فرهنگی، ارتقاء کتابخانه به‌عنوان مکانی قابل اعتماد برای انجام رفتارهای فرهنگی شناخته شده و همچنین فضای پر جنب‌وجوش برای تجربه شکل‌های جدید فرهنگی؛ برقراری ارتباط میان جوامع محلی با فرهنگ محلی، فراهم آوردن فرصت‌های متعدد، منظم و متنوع برای همکاری، خلاقیت، توسعه، تعامل و غنی‌سازی فرهنگی؛ انتقال فرهنگ از کتابخانه به داخل جامعه و بالعکس فرهنگ ایجاد شده در جامعه به کتابخانه؛ و شناخت و ارتقاء کتابخانه به‌عنوان قطب فرهنگی روزمره زندگی محلی (سامرز، ۲۰۱۸).

یکی از مراکز مهم در گسترش فرهنگ مطالعه در جامعه، کتابخانه‌های عمومی است.

1. Bennett
2. Susen
3. Oliphant
4. Summers

کتابخانه عمومی به‌عنوان یکی از نهادهایی است که سهم بسزایی در ترویج فرهنگ مطالعه دارد و همچنین نقش عمده‌ای در حیات علمی و فرهنگی جامعه ایفا می‌کند، ولی، با وجود این کتابخانه‌ها، در مناطق مختلف کشور این سؤال مطرح است که چرا باز میزان مطالعه در کشور پایین است.

نقش و جایگاه کتابخانه‌های عمومی در جامعه ایجاب می‌کند که برنامه‌ریزان و مدیران در تبیین نظام اطلاع‌رسانی کشور تمرکز بیشتری بر این کتابخانه‌ها نمایند. کتابخانه‌های عمومی ممکن است در ابعاد مختلف نقش خود را ایفا کنند. در توسعه فرهنگی، ارکان فرهنگی نقشی مؤثر دارند. کتاب و آنچه به آن مربوط می‌شود از جمله کتابخانه‌ها و به‌ویژه کتابخانه‌های عمومی، در توسعه فرهنگی نقش شکل‌دهنده و سازنده دارند.

هدف از توسعه فرهنگی در یک جامعه این است که افراد را برای مواجهه با دگرگونی سریع فن‌آوری و نظام اقتصادی آماده سازد، تا آنجا که انسان‌ها از توسعه مادی بهره‌مند شوند نه اینکه از آن رنجور گردند، همچنین افراد جامعه را برای به‌دست آوردن شخصیت، اصالت و فضیلت لازم جهت پذیرش کامل زندگی یاری دهد.

یکی از عوامل رشد و توسعه فرهنگی، کتابخانه‌های عمومی هستند. به نظر می‌رسد که در برنامه‌ریزی‌های دولت، کتابخانه‌های عمومی باید جایگاه درخوری داشته باشند، زیرا این دو عامل رابطه‌ای دوطرفه دارند. یعنی از طرفی کتابخانه‌های عمومی به حمایت همه‌جانبه دولت‌ها نیاز دارند تا بتوانند به وظایف خود عمل کنند و از سوی دیگر، هرچه این نهاد موفقتر و مستحکمتر در جامعه عمل کند، در بهبود وضع فرهنگی جامعه گام‌های مؤثرتری برداشته خواهد شد.

امروزه مسئله‌ای که مورد توجه همگان قرار گرفته این است، که با وجود کتابخانه‌های عمومی با منابع فراوان و به‌روز که حاوی اطلاعات مفیدی برای توسعه فرهنگی وجود دارد، به نظر می‌رسد که فرهنگ در جامعه به‌طور شایسته و متناسب با گسترش کتابخانه‌ها رشد پیدا نکرده است. به همین دلیل در این پژوهش، ابعاد آموزش‌های فرهنگی - هنری، هویت فرهنگی، عمومی ساختن فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی، افزایش میزان سرانه مطالعه و مبادلات فرهنگی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

بعضی از پژوهش‌هایی که در این رابطه انجام شده در زیر خواهد آمد:

داویدیان (۱۳۷۶) دریافت که تنها در زمینه ضوابط و مقررات، میزان رضایت استفاده‌کنندگان از کتابخانه‌های عمومی وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بیش از رضایت استفاده‌کنندگان از کتابخانه‌های عمومی وابسته به سازمان فرهنگی هنری شهرداری بود. نتایج مطالعه نوکاربیزی و نارمنجی (۱۳۹۳). نشان داد که نقش کلی کتابخانه‌های عمومی شهرستان بیرجند در توسعه فرهنگی بیش از حد متوسط (با میانگین ۳/۲۸) بود.

ریاحی (۱۳۷۹) دریافت که از منظر جامعه‌شناختی، کتابخانه در زمینه اطلاع‌رسانی و ایجاد ارتباطات، کارکردهای مهمی را برای جامعه ایفا می‌کند. همچنین کتابخانه، به‌عنوان بخشی از ساخت اجتماعی از محیط اجتماعی تأثیر پذیرفته و به‌طور متقابل بر آن تأثیرگذار است. اسماعیلی (۱۳۸۱) دریافت که در گروه‌بندی نیازهای فرهنگی شهر اصفهان نیاز-های آموزشی ۲۳/۲ درصد، نیازهای تفریحی ۲۲/۶ درصد، نیازهای ورزشی ۱۲/۵ درصد، نیازهای هنری ۱۱/۲ درصد، نیازهای رسانه‌ای ۱۰/۴ درصد، نیازهای اجتماعی ۹/۴ درصد، نیازهای مذهبی ۱/۶ درصد، نیازهای انسانی و مدیریتی ۱/۱ درصد و سایر نیازها ۰/۸ درصد به‌دست آمده است. در میحث نیازهای فرهنگی در مجموع ۱۷۹ مورد با تفاوت‌های جزئی یا کلی نسبت به یکدیگر ایجاد کتابخانه‌های جدید و برخوردار از سالن مطالعه را به‌عنوان اولویت اول در اکثر نیازهای فرهنگی مطرح شده از طرف پاسخگویان در شهر اصفهان بیان کردند. علی‌زاده رشت‌آبادی (۱۳۸۶) به این نتیجه رسید که در تمامی جوامع عوامل متعددی در عادت مطالعه مؤثرند که مهم‌ترین آن‌ها کتابخانه، جامعه، تحصیلات و سطح آگاهی، رسانه‌ها اعم از مکتوب و دیداری- شنیداری و تأثیر نظام‌های حکومتی می‌باشد. کتابخانه می‌تواند نقش اساسی در توسعه عادت به مطالعه داشته باشد زیرا همچون پناهگاه امن اجتماعی، در محیطی سالم، محتوای منابع و اطلاعات مورد نیاز را به‌صورت نظاممند در اختیار جامعه قرار داده و با الگوسازی، عادت مطالعه را در سطح جامعه توسعه می‌دهد. توسعه کمی و کیفی کتابخانه‌ها به‌ویژه کتابخانه‌هایی که در سطح گسترده‌ای با جامعه در ارتباطاند در توسعه عادت به مطالعه نقش به‌سزائی دارد. از دیدگاه احمدی (۱۳۸۶) عوامل مؤثر بر افزایش مراجعین به کتابخانه‌ها و افزایش فرهنگ عبارت‌اند از:

- کتابدار باید آموزش دیده، متخصص و خوشبرخورد باشد تا باعث جذب مراجعین شود.
- مدیریت صحیح کتابخانه باید مدنظر قرار گیرد.
- منابع مورد استفاده در کتابخانه باید طوری باشد که تمامی اقشار جامعه بتوانند از آن استفاده کنند.
- سیستم کتابخانه باید باز باشد تا مراجعین بتوانند به‌راحتی به کتاب موردعلاقه خود دست پیدا کنند.

مطابق دیدگاه درمنثاری (۱۳۸۸) کتابخانه‌ها نقش به‌سزایی در گردآوری و اشاعه اطلاعات و دانش دارند و با توجه به این‌که علم و فرهنگ نیز ارتباطی تنگاتنگ با یکدیگر دارند، کتابخانه از جایگاه ویژه‌ای در اعتلای فرهنگی برخوردارند.

کتابخانه‌های روستایی با فعالیت‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای، کتابخانه‌های عمومی روستایی را در حمایت از توسعه و توانمندسازی روستایی تقویت می‌کنند. کتابخانه عمومی به‌عنوان یک امر حیاتی در توسعه جوامع، به‌ویژه در یک جامعه روستایی و محروم عمل می‌کند. این ماده به‌عنوان یک عنصر اساسی در زندگی اعضای جامعه تأسیس شده است، زیرا اطلاعاتی را فراهم می‌کند که برای پیشرفت جامعه، ضروری است (لال^۱، ۲۰۱۸).

بین درآمد پایین اعضا کتابخانه‌های عمومی، داشتن زمینه‌های زبان‌شناختی و فرهنگی غیرغربی، داشتن تحصیلات پایین با استفاده از کتابخانه به‌عنوان یک مکان همبستگی ثابت وجود دارد (آب^۲، ۲۰۱۱). جستجوی اطلاعات مرتبط و استفاده از آن‌ها در فعالیت‌های تولیدی یکی از ویژگی‌های اساسی ساخت فرهنگ عمومی معاصر در قرن بیست و یکم می‌باشد. با این اوصاف، کتابخانه یک مکان کلیدی برای مصرف فرهنگی و تولید فرهنگی و یک تسهیل‌کننده جامعه مدنی است (لکی^۳ و همکاران، ۲۰۰۲). کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان منابع مهم فرهنگی شناخته می‌شوند و کارکنان کتابخانه به دلیل ارائه دانش همراه با تعهد خود برای توسعه فرهنگ محلی تلاش می‌کنند. قابلیت دسترسی به اطلاعات در کتابخانه‌ها، تأثیر مستقیمی بر ساختمان، مجموعه، امکانات، ساعات کاری و ارائه خدمات دارد. علاوه بر دسترسی به فرهنگ و دانش، کتابخانه‌های عمومی نقش بسزایی در آشنایی شهروندان با آخرین پیشرفت‌های فناوری نیز دارد. کتابخانه عمومی به‌عنوان یک مرجع فرهنگی برای کشور و یک فضای عمومی برای جامعه نقش مهمی در تقویت انسجام اجتماعی دارد. به همین ترتیب، باید فعالیت‌هایی را تقویت کند که ارزش‌های گفتگو، تفکر مستقل و شناسایی با کشور را پرورش دهند (مارتینز^۴، ۲۰۱۵). کتابخانه‌های ما امروزه بیشتر به سوپرمارکتهای اجتماعی می‌مانند که هرکدام به‌جای ساختن مراکز مربوط به توسعه فرهنگی کاربران خود، دارای سوابق فرهنگی قدیمی هستند. کتابخانه‌های عمومی طیف کاملی از خدمات را به همه کسانی که علاقه‌مند به سواد اطلاعاتی و دریافت اطلاعات کلی مورد نیاز از طریق اینترنت هستند، ارائه می‌کنند (پریئو گوتیرز^۵ و همکاران، ۲۰۱۶). کتابخانه‌ها در حل شکاف فرهنگی در حوزه شکل‌گیری فرهنگ جامعه نقش دارند (نوح^۶، ۲۰۱۹). فراهم‌آوری اطلاعات فرهنگی از طریق استفاده از رادیو، تلویزیون، دیسک‌های نوری و اینترنت در ارتقاء فرهنگی مردم سایر سرزمینها مؤثر است (اوکوری و

1. Lal
2. Aabø
3. Leckie
4. Martínez
5. Prieto-Gutierrez
6. Noh

اکره^۱، ۲۰۰۸). کتابخانه‌های عمومی آگاهی مردم را نسبت به میراث فرهنگی از طریق به نمایش گذاشتن صنایع دستی فرهنگی افزایش می‌دهند (آنی^۲، ۲۰۱۰).

آوازهای سنتی، افسانه‌ها، ضرب‌المثل‌ها، رقص‌ها، داستان‌های مهتاب، درام، کشتی و غیره هنوز جنبه‌های مهم فرهنگ هستند که نمایش‌های عملی از روش‌های فرهنگی هستند. این اطلاعات را می‌توان به شکل اسلایدها، نوارهای صوتی و تصویری، دیسک نوری و دی وی دی در کتابخانه‌های عمومی نگهداری کرد. با انجام این کار، کتابخانه‌های عمومی می‌توانند برای خلاقیت فرهنگی، سرگرمی، تفریح و سرگرمی برای نسل‌های جدید راهی پیدا کنند (امکوو و آگووک^۳، ۲۰۱۴).

به گفته آنامنا^۴ (۲۰۰۲)، آموزش شهروندان رومی، یونانی، آلمان، انگلیس و آمریکایی براساس نیاز به آگاهی از تغییرات در ارزش‌های فرهنگی و برداشت آن‌ها از این تغییرات است. انتظار می‌رود که نظام آموزشی هر جامعه ارزش‌های فرهنگی و خواسته‌های مردم را برای مطابقت با توسعه آن‌ها در نظر بگیرد. به نظر دیبک جایر^۵ (۱۹۹۷) مردم باید برای انجام فعالیت‌های فرهنگی به کتابخانه‌های عمومی مراجعه کنند. پابندی به اطلاعات و آموزش‌های فرهنگی مربوط به یک جامعه خاص، غالباً صلح، وحدت و پیشرفت اقتصادی - اجتماعی ایجاد می‌کند. نیازهای اطلاعاتی فرهنگی کاربران کتابخانه‌های عمومی زمانی تأمین می‌شود که مطالب غیرکتابی فرهنگی با اطلاعات به زبان‌های محلی مردم به اندازه کافی فراهم شود. کتابخانه‌های عمومی در مرکز انتقال ارزش‌های فرهنگی از یک نسل به نسل دیگر قرار دارند (امکوو و آگووک، ۲۰۱۴). ایوهوو^۶ (۲۰۰۶) اظهار می‌دارد که فرهنگ کشاورزی را می‌توان با شیوه‌های کشاورزی، ماهیگیری، آبیاری و شکار و سایر فعالیت‌های مرتبط، از طریق صنایع دستی و هنرهای محلی به دیگران منتقل کرد. با استفاده از ارتباطات، می‌توان اطلاعات موجود در هر یک از این زمینه‌ها را از طریق کتابخانه‌های عمومی به دست آورد و برای مخاطبان بیشتری توزیع کرد. از این منظر، کتابخانه‌ها باید اطلاعات مربوط به این جنبه از زندگی را در جامعه منتشر کنند. موسیقی سنتی توسط گروه‌های مختلف فرهنگی می‌تواند در کتابخانه‌های عمومی ضبط و سازمان‌دهی شود. این نوع ضبط از طریق حفظ و گسترش آن به ترویج فرهنگ کمک می‌کند. از آنجاکه کاربران کتابخانه‌های عمومی به واسطه منابع چاپی و غیر چاپی موجود با فرهنگ‌های مختلف و

1. Okorie and Ekere
2. Ani
3. Ugwoke and Omekwu
4. Anaemena
5. Dybkjaer
6. Iwhwhu

مرتبط با آنها آشنا می‌شوند و این فرهنگ‌ها را با هم مقایسه می‌کنند. آن‌ها دلایلی را برای کمک به حفظ و توسعه همه فرهنگ‌ها دارند (امکوو و آگووک، ۲۰۱۴). یک مشکل جدی وجود دارد که بر جمع‌آوری، سازمان‌دهی و استفاده جامع از اطلاعات فرهنگی در کتابخانه‌های عمومی تأثیر دارد؛ مشکل این است که تمام اطلاعات فرهنگی موجود به زبان چاپی و زبان‌های خارجی برای رمزگشایی معانی نیاز به سواد دارند و استفاده از کتابخانه‌های عمومی بسیار تحت تأثیر سطح تحصیلات غربی است (بادوی^۱، ۲۰۰۷). با توجه به بررسی‌های انجام شده، تاکنون پژوهش‌های زیادی در زمینه اثرات کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگی از نظر اعضاء در ابعاد آموزش‌های فرهنگی-هنری، هویت فرهنگی، عمومی ساختن فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی، افزایش میزان سرانه مطالعه و مبادلات فرهنگی صورت نگرفته است. لذا انجام این پژوهش، دارای اهمیت است.

روش پژوهش

پژوهش مورد استفاده از روش توصیفی و از نوع علی معلولی و از نظر هدف، کاربردی است. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده است. پس از گردآوری پرسش‌نامه‌ها برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای SPSS و پیراست ۲۳ استفاده شده است. نحوه کدگذاری متغیرها بدین صورت است که به گزینه خیلی کم (عدد ۱)، کم (عدد ۲)، متوسط (عدد ۳)، زیاد (عدد ۴)، خیلی زیاد (عدد ۵) نسبت داده شده است. هر یک از عددهای نسبت داده شده به گزینه‌ها به‌عنوان نمره آن گزینه در نظر گرفته شده‌اند و برای ساخت متغیرهای مورد استفاده از شاخص میانگین استفاده شده است. برای پاسخ دادن به سؤال‌های تحقیق از جدول توافقی استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمام اعضای کتابخانه‌های عمومی در مناطق کمتر توسعه‌یافته و حواشی شهر بم است که وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور می‌باشند که زمان اجرای پژوهش عضو کتابخانه، و حداقل ۱۵ ساله بودند. حجم کل جامعه آماری ۳۶۳۱ نفر است. حجم نمونه ۳۳۷ نفر است. مناطق کمتر توسعه‌یافته بم که دارای کتابخانه هستند ۴ منطقه است که به آن‌ها اشاره می‌شود:

۱. منطقه دهبکری دارای یک کتابخانه
۲. منطقه روداب غربی زیرمجموعه بخش بروات بم دارای یک کتابخانه
۳. منطقه خواجه عسکر زیرمجموعه بخش مرکزی بم دارای یک کتابخانه
۴. منطقه پشتروید زیرمجموعه بخش بروات بم دارای یک کتابخانه.

در این پژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای استفاده شد. خوشه‌ها از کتابخانه‌های مذکور بودند از هر خوشه به نسبت حضور آزمودنی‌ها در جامعه آماری در ۴ کتابخانه مورد

بررسی نمونه گرفته شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. برای به‌دست آوردن روایی ابزار تحقیق از روایی صوری استفاده شد. پرسش‌نامه به ۵ نفر از اساتید و خبرگان داده شد تا نظر خود را در مورد سؤالات در پنج گزینه طبق طیف لیکرت اعلام کنند، با توجه به پاسخ‌های دریافت شده پاسخ‌های تمامی سؤالات در طیف مناسب و کاملاً مناسب بود. بنابراین، روایی محتوایی و روایی آن مورد تأیید است.

برای به‌دست آوردن روایی ابزار تحقیق، از روایی صوری استفاده شد. پرسش‌نامه به ۵ نفر از اساتید و خبرگان داده شد تا نظر خود را در مورد سؤالات در پنج گزینه طبق طیف لیکرت اعلام کنند، با توجه به پاسخ‌های دریافت شده پاسخ‌های تمامی سؤالات در طیف مناسب و کاملاً مناسب بود. بنابراین، روایی محتوایی و روایی سازه آن مورد تأیید است. مقدار آلفای کرونباخ در خصوص تأثیر کتابخانه‌های عمومی مناطق کمتر توسعه‌یافته و حواشی شهر بم در توسعه فرهنگی ۰/۸۶ بود که نشان می‌دهد که ابزار پژوهش از روایی لازم برخوردار است. با استفاده از آزمونهای آماری این پژوهش درصدد آزمون فرضیه‌های زیر است:

- ۱- کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگی مناطق کمتر توسعه‌یافته و حاشیه شهری، شهرستان بم تأثیر دارند (فرضیه اصلی).
- ۲- کتابخانه‌های عمومی در تقویت آموزش‌های فرهنگی و هنری شهرستان، تأثیر دارند.
- ۳- کتابخانه‌های عمومی در تقویت هویت فرهنگی در شهرستان، تأثیر دارند.
- ۴- کتابخانه‌های عمومی در تعمیم فرهنگ کتاب‌خوانی در شهرستان، تأثیر دارند.
- ۵- کتابخانه‌های عمومی در افزایش میزان سرانه مطالعه و ارتقای سطح دانش در شهرستان، تأثیر دارند.
- ۶- کتابخانه‌های عمومی در مبادلات فرهنگی بین اعضا در شهرستان تأثیر دارند.

یافته‌های پژوهش

فرضیه اصلی: کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگی تأثیر دارند.

مقدار آزمون T تک نمونه‌ای (۲/۶۷۷) در جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ تفاوت آماری معنی‌داری بین دو میانگین واقعی و مفروض وجود دارد. ضمن آنکه، براساس نتایج این جدول، مقدار میانگین واقعی (۳/۲۶) از مقدار میانگین مفروض (۳) بالاتر است. بنابراین، از آنجاکه براساس فرضیه تحقیق، میانگین تأثیرگذاری کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگی شهرستان بم از میانگین مفروض بالاتر به‌دست آمده است، می‌توان فرضیه تحقیق را تأیید و فرضیه صفر را (کتابخانه‌های عمومی در هویت فرهنگی شهرستان، تأثیر ندارند) را رد کرد.

جدول ۱: آمار توصیفی و استنباطی تأثیر کتابخانه‌های عمومی بر توسعه فرهنگی

آمار توصیفی						
تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف از میانگین			
۱۲۰	۳/۲۶۰۵	۱/۰۶۱۳۶	۰/۰۹۷۲۹		توسعه فرهنگی	
آمار استنباطی						
میانگین مفروض در جامعه آماری ۳ =						
t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین‌ها	تفاوت در سطح اطمینان ۹۵ درصد		
				حد بالا	حد پایین	
۲/۶۷۷	۱۱۹	۰/۰۰۸	۰/۲۶۰۵۰	۰/۰۶۷۸	۰/۴۵۳۲	توسعه فرهنگی

فرضیه اول: کتابخانه‌های عمومی در آموزش‌های فرهنگی و هنری تأثیر دارند. مقدار آزمون T تک نمونه‌ای (۵/۱۴) در جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ تفاوت آماری معنی‌داری بین دو میانگین واقعی و مفروض وجود دارد. ضمن آنکه، براساس نتایج این جدول، مقدار میانگین واقعی (۳/۴۴) از مقدار میانگین مفروض (۳) بالاتر است. بنابراین، از آنجاکه براساس فرضیه تحقیق، میانگین در آموزش‌های فرهنگی و هنری شهرستان بم از میانگین مفروض بالاتر به‌دست آمده است، می‌توان فرضیه تحقیق را تأیید و فرضیه صفر را (کتابخانه‌های عمومی در آموزش‌های فرهنگی و هنری شهرستان، تأثیر ندارند) را رد کرد.

جدول ۲. آمار توصیفی و استنباطی تأثیر کتابخانه‌های عمومی بر آموزش‌های فرهنگی و هنری

آمار توصیفی						
تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف از میانگین			
۱۲۰	۰/۴۴۹۲	۰/۹۴۸۲۱	۰/۰۸۷۲۹		آموزش‌های فرهنگی و هنری	
آمار استنباطی						
میانگین مفروض در جامعه آماری = ۳						
T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین‌ها	تفاوت در سطح اطمینان ۹۵ درصد		آموزش‌های فرهنگی و هنری
				حد پایین	حد بالا	
۵/۱۴۶	۱۱۹	۰/۰۰۰	۰/۴۴۹۱۵	۰/۲۷۶۳	۰/۶۲۲۰	

فرضیه دوم: کتابخانه‌های عمومی در تقویت هویت فرهنگی تأثیر دارند.

مقدار آزمون T تک نمونه‌ای (۳/۶۸۰) در جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ تفاوت آماری معنی‌داری بین دو میانگین واقعی و مفروض وجود دارد. ضمن آنکه، براساس نتایج این جدول، مقدار میانگین واقعی (۳/۳۵) از مقدار میانگین مفروض (۳) بالاتر است. بنابراین، از آنجاکه براساس فرضیه تحقیق، میانگین تأثیرگذاری کتابخانه‌های عمومی در تقویت هویت فرهنگی شهرستان بم از میانگین مفروض بالاتر به‌دست آمده است می‌توان فرضیه تحقیق را تأیید و فرضیه صفر را (کتابخانه‌های عمومی در تقویت هویت فرهنگی شهرستان، تأثیر ندارند) را رد کرد.

جدول ۳. آمار توصیفی و استنباطی تأثیر کتابخانه‌های عمومی بر تقویت هویت فرهنگی

آمار توصیفی				
تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف از میانگین	
۱۲۰	۳/۳۵۲۹	۱/۰۴۶۲۹	۰/۰۹۵۹۱	
تقویت هویت فرهنگی				

آمار استنباطی						
میانگین مفروض در جامعه آماری = 3						تقویت هویت فرهنگی
تفاوت در سطح اطمینان ۹۵ درصد		تفاوت میانگین‌ها	سطح معناداری	درجه آزادی	t	
حد بالا	حد پایین					
۰/۵۴۲۹	۰/۱۶۳۰	۰/۳۵۲۹۴	۰/۰۰۰	۱۱۹	۳/۶۸۰	

فرضیه سوم: کتابخانه‌های عمومی در تعمیم فرهنگ کتاب‌خوانی تأثیر دارند. مقدار آزمون T تک نمونه‌ای (۳/۲۰) در جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ تفاوت آماری معنی‌داری بین دو میانگین واقعی و مفروض وجود دارد. ضمن آنکه، براساس نتایج این جدول، مقدار میانگین واقعی (۳/۲۹) از مقدار میانگین مفروض (۳) بالاتر است. بنابراین، از آنجاکه براساس فرضیه تحقیق، میانگین در تعمیم فرهنگ کتاب‌خوانی شهرستان بهم از میانگین مفروض بالاتر به‌دست آمده است، می‌توان فرضیه تحقیق را تأیید و فرضیه صفر را (کتابخانه‌های عمومی در تعمیم فرهنگ کتاب‌خوانی شهرستان تأثیر ندارند) را رد کرد.

جدول ۴: آمار توصیفی و استنباطی تأثیر کتابخانه‌های عمومی بر تعمیم فرهنگ کتاب‌خوانی

آمار توصیفی				
تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف از میانگین	
۱۲	۳/۲۹۶۶	۱/۰۰۶۸۹	۱/۰۹۲۶۹	تعمیم فرهنگ کتاب‌خوانی

آمار استنباطی						
میانگین مفروض در جامعه آماری = ۳						تعمیم فرهنگ کتاب‌خوانی
تفاوت در سطح اطمینان ۹۵ درصد		تفاوت میانگین‌ها	سطح معناداری	درجه آزادی	t	
حد بالا	حد پایین					
۰/۴۸۰۲	۰/۱۱۳۰	۰/۲۹۶۶۱	۰/۰۰۲	۱۱۹	۳/۲۰۰	

فرضیه چهارم: کتابخانه‌های عمومی در افزایش میزان سرانه مطالعه و ارتقاء سطح دانش تأثیر دارند.

مقدار آزمون T تک نمونه‌ای (۵/۰۴) در جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ تفاوت آماری معنی‌داری بین دو میانگین واقعی و مفروض وجود دارد. ضمن آنکه، براساس نتایج این جدول، مقدار میانگین واقعی (۳/۴۹) از مقدار میانگین مفروض (۳) بالاتر است. بنابراین، از آنجاکه براساس فرضیه تحقیق، میانگین در افزایش میزان سرانه مطالعه و ارتقای سطح دانش شهرستان بهم از میانگین مفروض بالاتر به‌دست آمده است می‌توان فرضیه تحقیق را تأیید و فرضیه صفر را (کتابخانه‌های عمومی در افزایش میزان سرانه مطالعه و ارتقای سطح دانش شهرستان تأثیر ندارند) را رد کرد.

جدول ۵: آمار توصیفی و استنباطی تأثیر کتابخانه‌های عمومی بر افزایش میزان سرانه

مطالعه و ارتقاء سطح دانش

آمار توصیفی				
تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف از میانگین	
۱۲۰	۳/۴۹۵۷	۱/۰۶۶۷۰	۱/۰۹۸۳۴	افزایش میزان سرانه مطالعه

آمار استنباطی						
۳ = میانگین مفروض در جامعه آماری						
T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین‌ها	تفاوت در سطح اطمینان ۹۵ درصد		
				حد پایین	حد بالا	
۵/۰۴۱	۱۱۹	۰/۰۰۰	۰/۴۹۵۷۳	۰/۳۰۱۰	۰/۶۹۰۵	افزایش میزان سرانه مطالعه

فرضیه پنجم: کتابخانه‌های عمومی در افزایش مبادلات فرهنگی بین اعضا تأثیر دارند. مقدار آزمون T تک نمونه‌ای (۰/۵۰۲) در جدول شماره ۶ نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ تفاوت آماری معنی‌داری بین دو میانگین واقعی و مفروض وجود دارد. ضمن آنکه، براساس نتایج این جدول، مقدار میانگین واقعی

(۳/۰۵) از مقدار میانگین مفروض (۳) بالاتر است. بنابراین، از آنجاکه براساس فرضیه تحقیق، میانگین در افزایش مبادلات فرهنگی بین اعضا شهرستان بم از میانگین مفروض بالاتر به دست آمده است، می‌توان فرضیه تحقیق را تأیید و فرضیه صفر را (کتابخانه‌های عمومی در افزایش مبادلات فرهنگی بین اعضا شهرستان تأثیر ندارند) را رد کرد.

جدول ۶: آمار توصیفی و استنباطی تأثیر کتابخانه‌های عمومی بر افزایش مبادلات فرهنگی

آمار توصیفی						
تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف از میانگین			
۱۲۰	۳/۰۵۰۰	۱/۰۹۱۲۲	۰/۰۹۹۶۱		مبادلات فرهنگی	

آمار استنباطی						
میانگین مفروض در جامعه آماری = ۳						
T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین‌ها	تفاوت در سطح اطمینان ۹۵ درصد		مبادلات فرهنگی
				حد بالا	حد پایین	
۰/۵۰۲	۱۱۹	۰/۶۱۷	۰/۰۵۰۰۰	۰/۱۴۷۲	۱/۲۴۷۲	

بحث

داده‌های جدول ۲ نشان می‌دهد که میانگین آموزش‌های فرهنگی و هنری شهرستان بم از میانگین مفروض بالاتر به دست آمده است، پس می‌توان فرضیه تحقیق را تأیید و فرضیه صفر را که کتابخانه‌های عمومی در آموزش‌های فرهنگی و هنری شهرستان، تأثیر ندارند، را رد کرد. در نتیجه می‌توان استنباط نمود که کتابخانه‌های عمومی مناطق کمتر توسعه یافته شهر بم در آموزش‌های فرهنگی و هنری نقش مؤثر دارند و به این ترتیب نتایج مطالعه با راهبردهای شورای اجتماعی اقتصادی سازمان ملل متحد (۲۰۰۳) با عنوان «نقش خدمات کتابخانه‌ها در توسعه» در خصوص توسعه آموزش‌های فرهنگی و هنری و با مطالعه صافی (۱۳۷۹) که در آن کتابخانه را به عنوان بخش اساسی نهاد آموزش و یک محیط پژوهشی کامل برای تربیت و تنفس آزاداندیشانه و عامل اصلی انتقال میراث‌های علمی، فرهنگی، ادبی و هنری گذشته و آینده و زمینه پرورش ذهن و گسترش علم در سطح عمومی جامعه، مورد تحلیل قرار داده است در یک راستا است.

بنابراین ارتباط جویندگان دانش در تمام مقاطع در مراکز آموزشی با کتابخانه‌های عمومی برای ارتقاء آموزش بهتر است مورد توجه خانواده‌ها باشد، چون توجه به این مهم طبق یافته‌های این مطالعه نشانگر آن است که در مجموع کتابخانه‌های عمومی اعضاء خود را با فرهنگ و ادبیات فارسی، آموزش‌های هنری و... آشنا می‌کند و در پرورش نیروی انسانی بخش فرهنگی و هنری مؤثر هستند.

مقدار آزمون T تک نمونه‌ای (۵/۱۴) در جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ تفاوت آماری معنی‌داری بین دو میانگین واقعی و مفروض وجود دارد. از این یافته‌ها استنباط می‌گردد که کتابخانه‌های عمومی با ارائه منابع تأثیرگذار در زمینه هویت فرهنگی توانسته‌اند مراجعین را با فرهنگ و ادبیات فارسی آشنا کرده و رسوم اجتماعی را به آن‌ها آموزش دهند. نتایج تحقیق درم‌نثاری (۱۳۸۸) که ارتباط تنگاتنگی بین اعتلای فرهنگی و کتابخانه‌ها را نشان داده، یافته‌های این پژوهش، را در زمینه تأثیر کتابخانه‌های عمومی بر اعتلای فرهنگ را تأیید می‌کند.

مقدار آزمون T تک نمونه‌ای (۳/۲۰) در جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ تفاوت آماری معنی‌داری بین دو میانگین واقعی و مفروض وجود دارد. نتایج کلی حاکی از این مطلب است که تعمیم فرهنگ کتاب‌خوانی و افزایش دسترسی شهروندان به منابع نوشتاری منجر به افزایش سواد اطلاعاتی مراجعین شده و در نتیجه آن‌ها با آمادگی بیشتر در فرایندهای مربوط به رشد و پیشرفت جامعه مشارکت خواهد داشت. یافته‌ها نشان‌دهنده آن است که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند به‌عنوان زمینه‌ساز نهضت خواندن در جامعه عمل نمایند. پایین بودن کیفیت منابع اطلاعاتی ارائه شده از دیگر مقوله‌هایی است که می‌تواند مورد توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کتابخانه‌های عمومی قرار گیرد. ارائه آثار با طول و عمق اطلاعاتی بیشتر موجب رضایت خوانندگان را فراهم خواهد آورد. نیاز به دانش و اطلاعات بیشتر و ارائه اطلاعات تخصصی‌تر و عمیق‌تر منابع لزوم گزینش وسیع‌تر منابع را یادآور می‌شود. در زمینه بهبود نظام خدمات‌رسانی کتابخانه از طریق تقویت منابع مورد نیاز مراجعین مؤید نتایج این تحقیق در این مورد است.

مقدار آزمون T تک نمونه‌ای (۵/۰۴) در جدول شماره ۵ که با اطمینان ۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ تفاوت آماری معنی‌داری بین دو میانگین واقعی و مفروض وجود دارد. نتایج این تحقیق در بخش گسترش فرهنگ مطالعه با تحقیق صافی (۱۳۷۹) مبنی بر تأثیر کتابخانه‌های عمومی در گسترش فرهنگ مطالعه، احمدی (۱۳۸۶) پیرامون نقش کتابخانه‌ها در گسترش فرهنگ مطالعه مغایرتی ندارد ولی در مجموع اعضاء، خدمات کتابخانه‌های عمومی را در افزایش میزان سرانه مطالعه مؤثر می‌دانند.

مقدار آزمون T تک نمونه‌ای (۰/۵۰۲) در جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۹ درصد و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ تفاوت آماری معنی‌داری بین دو میانگین واقعی و مفروض وجود دارد. بیشترین تأثیر کتابخانه‌های عمومی در افزایش مبادلات فرهنگی بین اعضاء در بخش شناخت نقاط مثبت و منفی فرهنگ کشورهای دیگر با میانگین ۳/۳۷ و کمترین تأثیر آن در آموزش زبانهای خارجی با میانگین ۲/۶۱ می‌باشد. نتایج این تحقیق با نتایج درم‌نثاری (۱۳۸۸) مبنی بر نقش کتابخانه‌ها در اعتلای فرهنگی نزدیک است. یافته‌های حاصل از این مطالعه، نشانگر آن است که در عصر اطلاعات و ارتباطات با وجود گسترش سهم رسانه‌های مخابراتی، تصویری و الکترونیکی کتاب و منابع نوشتاری دارای نقش تعیین‌کننده می‌باشد. منابع کتابخانه‌ای با ارائه اطلاعات تحلیلی و ملاحظه‌ای پیشینه‌های تاریخی فرهنگ‌ها و تمدن‌های مختلف می‌توانند همراه با رسانه‌های صوتی و تصویری و پدیده‌های چندرسانه‌ای نظیر اینترنت زمینه‌ساز تبادل فرهنگی بین اقشار مختلف جامعه را فراهم نمایند.

نتیجه‌گیری

یکی از عوامل رشد و توسعه فرهنگی، کتابخانه‌های عمومی هستند. به نظر می‌رسد که در برنامه‌ریزیهای دولت، کتابخانه‌های عمومی باید جایگاه درخوری داشته باشند، زیرا این دو عامل رابطه‌ای دوطرفه دارند. یعنی از طرفی کتابخانه‌های عمومی به حمایت همه‌جانبه دولت‌ها نیاز دارند تا بتوانند به وظایف خود عمل کنند از سوی دیگر، هرچه این نهاد موفق‌تر و مستحکم‌تر در جامعه عمل کند، در بهبود وضع فرهنگی جامعه گام‌های مؤثرتری برداشته خواهد شد (مکتبی فرد، ۱۳۸۵).

نتایج این مطالعه نشان داد که کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگی مناطق کمتر توسعه‌یافته شهرستان بم تأثیر دارند و همان‌طور که مشاهده شد کتابخانه‌های عمومی در مناطق کمتر توسعه‌یافته شهرستان بم در بخش آموزش‌های فرهنگی و هنری تأثیر دارند و طبق نظر کاربران کتابخانه، این مهم به دلیل وجود منابع معتبر و روزآمد در زمینه فرهنگ و ادبیات ایرانی و برپایی کلاس‌های متنوع فرهنگی و هنری می‌باشد، همچنین در بخش تقویت هویت فرهنگی نیز تأثیری عمیق مشاهده می‌شود که به دلیل وجود منابع مرتبط با فرهنگ ایرانی اسلامی و معرفی این کتب توسط کتابداران به اعضا می‌باشد. نکته حائز اهمیت این است که کتابخانه‌ها به دیگر پایگاه‌های اطلاعاتی متصل نیستند و همین امر موجب تأثیر کم آن‌ها در توسعه فرهنگی می‌شود. در شاخص تعمیم فرهنگ کتابخوانی نیز تأثیر خوبی مشاهده شد، کاربران، ترویج فرهنگ کتابخوانی توسط کتابخانه‌ها و کتابداران را در حد خیلی خوبی ارزیابی کرده و آنچه از این تأثیر

می‌کاهد عدم ارائه امکانات و خدمات به معلولان و روشندان است. در شاخص افزایش میزان سرانه مطالعه تا حدودی تأثیر کمتری مشاهده شد و چون کاربران نمی‌توانند به دیگر پایگاه‌های اطلاعاتی متصل شوند و در شاخص آخر نیز تأثیر دیده می‌شود و آنچه این تأثیرات را کم‌رنگ می‌کند، مربوط به عدم آموزش زبان‌های خارجی است. نتایج حاصل از پژوهش، نشان‌دهنده تأثیر عمیق و مثبت کتابخانه‌ها بر شاخص‌های توسعه می‌باشد. بنابراین می‌توان به تأثیر برجسته و عمیق کتابخانه‌ها بر توسعه فرهنگی پی برد. لذا توسعه کتابخانه‌های عمومی موجب رشد توسعه فرهنگی گشته و از این طریق می‌توان ایران را در بین کشورهای موفق در توسعه فرهنگی مشاهده کرد. شایان ذکر است توجه بیشتر به بخش مبادلات فرهنگی و آشناسازی ملتها و اقوام دیگر با فرهنگ ملی و بومی ایران و بالعکس می‌تواند ما را در شناخت فرهنگ ایرانی-اسلامی و درک بهتر نواقص و نقاط مثبت آن یاری دهد. کتابخانه‌های عمومی در فرایند تحولات جهان ارتباطات با عنوان یک عامل مؤثر عمل مینماید.

کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان نهاد فرهنگ‌ساز می‌توانند امکان دسترسی بیشتر عموم مردم به منابع فرهنگی را افزایش داده و به طراحی برنامه‌های مناسب فرهنگی زمینه مشارکت فرهنگی بیشتر مردم را در تولید و اشاره فرهنگ فراهم نمایند. پیشنیاز این مهم مجهز شدن کتابخانه‌های عمومی به منابع متنوعتر و فراوان‌تر و ارائه برنامه‌های فرهنگی متناسب با نیازهای مخاطبان با توجه به تغییرات و تحولات فرهنگی جامعه می‌باشد. از آنجاکه در دوره استفاده از اینترنت و ماهواره هستیم با پیشرفت و توسعه کتابخانه‌های عمومی می‌توان به افزایش ضریب مطالعه و ترغیب بیشتر جامعه به کتاب‌خوانی و به عبارتی آستی با مطالعه بیشتر امیدوار بوده و از این طریق به توسعه فرهنگ کتاب‌خوانی و به تبع آن توسعه فرهنگی کمک نمود.

لازم به ذکر است که مناطق کمتر توسعه‌یافته و حاشیه شهرها، همان‌طور از نامشان پیداست دارای کمترین امکانات فرهنگی و رفاهی و تفریحی هستند، مورد توجه بیشتری قرار گیرند در زمینه تهیه منابع اطلاعاتی که اکثریت اعضا ناراضی بودند و به دنبال منابع به‌روزتری هستند، انتظار توجه و همکاری بیشتری از سوی نهاد می‌رود. نکته دیگر، برگزاری رویدادهای متنوع فرهنگی و هنری است. آنچه امروزه در کتابخانه‌ها در زمینه فعالیت‌های فرهنگی مطرح است و شامل (برگزاری جلسه نقد، بررسی کتاب، شاهنامه-خوانی، نشستهای متعدد فرهنگی و هنری و همچنین نشست معرفی کتاب‌های خواننده شده) نیاز به ظرافت و توجه بیشتری از سوی نهاد دارد و از آنجاکه همه این اوامر به همت کتابداران دلسوز که خادمان این عرصه هستند صورت می‌گیرد، انتظار می‌رود نهاد به‌عنوان متولی امر با جدیت بیشتری کتابداران را سهیم کند. با توجه به نتایج پژوهش

راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود :

- ایجاد شرایط لازم برای متولیان امر (کتابداران) جهت برگزاری کلاس‌های متنوع فرهنگی و هنری
- تهیه منابع اطلاعاتی به‌روز و مرتبط با نیازهای کاربران
- فراهم نمودن شرایط همکاری با سایر سازمان‌ها نظیر آموزش و پرورش
- از آنجاکه مطالعه با علاقه انجام نمی‌شود و عادت به مطالعه باید شکل گیرد تا زمینه علاقه‌مندی فراهم شود و بهترین زمان برای این مهم سنین کودکی است پس تصمیماتی اتخاذ شود تا زمینه همکاری و هماهنگی با آموزش و پرورش و مهدکودک‌ها (برای برگزاری کلاس قصه‌گویی و ...) فراهم گردد.
- آموزش مداوم و اصولی کتابداران
- مجهز شدن کتابخانه‌های عمومی به منابع متنوعتر و فراوان‌تر و ارائه برنامه‌های فرهنگی متناسب با نیازهای مخاطبان با توجه به تغییرات و تحولات فرهنگی جامعه پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران روی موانع توسعه فرهنگی در کتابخانه‌های روستایی و مناطق کمتر توسعه‌یافته، توسعه فرهنگی در کتابخانه‌های روستایی و نیز تأثیر پژوهش‌های فرهنگی بر چالش‌ها و مشکلات موجود بر سر راه توسعه فرهنگی مطالعات فرهنگی مطالعات بیشتری انجام دهند.

منابع

- احمدی، ز. (۱۳۸۶). نقش کتابخانه‌ها در گسترش فرهنگ مطالعه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه الزهرا.
- اسماعیلی، ر. (۱۳۸۱). شهرداری، مدیریت، برنامه‌ریزی و توسعه فرهنگی، مشاور پژوهش و برنامه‌ریزی سازمان رفاهی - تفریحی شهرداری اصفهان.
- برادران، م. (۱۳۷۷). بررسی اهداف مطرح شده در برنامه اول و دوم توسعه جمهوری اسلامی ایران. تهران: سروش آدینه.
- داودیان، ف. (۱۳۷۶). مقایسه میزان رضایتمندی استفاده‌کنندگان از کتابخانه‌های عمومی وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و کتابخانه‌های عمومی وابسته به سازمان فرهنگی هنری شهرداری در شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.
- درم‌نثاری، م. (۱۳۸۸). نقش کتابخانه‌ها در اعتلای فرهنگی. تهران، انتشارات قطره.
- ریاحی، م. (۱۳۷۴). تأثیر کیفیت و کارایی کتابخانه‌های عمومی بر توسعه فرهنگی. دانشگاه انقلاب، ۹۷-۱۲۲.

صافی، قاسم. (۱۳۷۹). تأثیر کتابخانه‌های عمومی در گسترش فرهنگ مطالعه. تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی، ۳۴: ۵-۱۴.

علی‌زاده رشت آبادی، ح. (۱۳۸۶). نقش کتابخانه‌ها در توسعه فرهنگی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه علامه طباطبایی تهران.

مکتبی‌فرد، ر. (۱۳۸۵). نقش کتابخانه‌های عمومی در تحقق اهداف فرهنگی ایران، فصلنامه کتاب، ۲۹۰-۲۶۹: (۲)۱۷

نوکاریزی، محسن و نارمنجی، مهدی (۱۳۹۳). بررسی جایگاه کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگی شهرستان بیرجند. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه فردوسی مشهد سال ۲۴۸-۲۳۳: (۲)، ۴

Aabø, S. (2011). The value of public libraries: a socio-economic analysis. In Belotti, M. (Ed.). *Verso un'economia della biblioteca: Finanziamenti, programmazione e valorizzazione in tempo di crisi*, Editrice Bibliografica, Milano, pp. 169-176.

American Library Association. (2021). Public libraries provide valuable meeting spaces. <http://www.ala.org/tools/research/librariesmatter/public-libraries-provide-valuable-meeting-spaces> (Accessed May 25, 2021). Document ID: dff4410a-cb3c-c0e4-91e4-0c60a920abef.

Anaemena, E. I. (2002). Computer electronic: A pre-requisite for computer technology literacy, (CTL) for Nigeria. *Journal of Research in Science and Technology Education* 3(1): 157-160.

Ani, O. E. (2010). The role of information literacy in cultural and tourism development in Nigeria in the information age. *Library and Information Practitioner* 3(1): 110-120

Badawi, G. A. (2007). Utilization of public libraries by women in Nigeria: ten years review 1994-2004. *Nigerbiblios*: 18(1/2): 101-115.

Bennett, A. et al (2010). Popular music and cultural memory: Localised popular music histories and their significance for national music industries [2010 - 2012]. <http://purl.org/au-research/grants/arc/DP1092910>

Bown, L. (2007). Literacy for Life, EFA Global Monitoring Report 2006, UNESCO GMR Team, Nicholas Burnett, et al. UNESCO Publishing, Paris (2005)(p. 448) ISBN: 92-3-104008. | Education for All, Literacy for Life, Summary. UNESCO Publishing, Paris (2005)(p. 37) no ISBN.

Dybkjaer, L. (1997). Libraries and information for human development. *IFLA Journal* 23(5/6): 243-347.

Ignatow, Gabriel, et al (2012). Public Libraries and Democratization in Three

- Developing Countries: Exploring the Role of Social Capital. *Libri* 62 (1): 67–80.
- Iwhwhu, E. B. (2006). Information repackaging and library services: A challenge to information professionals in Nigeria. *Library Philosophy and Practice*, 1–3.
- Lal, Jawahar. (2018). The Role of Public Libraries in Socio-Cultural Development in Rural Areas in India. *Library Progress (International)*.38 (2).
- Leckie, Gloria J., and Jeffrey Hopkins. (2002). The Public Place of Central Libraries: Findings from Toronto and Vancouver. *The Library Quarterly: Information, Community, Policy* 72(3): pp. 326–372. JSTOR, www.jstor.org/stable/40039762. Accessed 25 May 2021.
- Martínez, Rosa Togores (2014). The value of public libraries in society: Barcelona Province Municipal Libraries Network (MLN) experience.
- McMenemy, David. (2009). *The Public Library*. London: Facet.
- Noh, Y. (2019). A Study on the Library's Cultural Value Based on the Perceptions of Users and Librarians in Korea. *Libri: International Journal of Libraries & Information Services* 69(4): 275–302. <https://doi-org.ezp.semantak.com/10.1515/libri-2018-0016>
- Okorie, A. M., & Ekere, J. N. (2008), December). Information and communication technology tools for promoting indigenous knowledge: Libraries' roles amplified. *Journal of Information Resource Management*, 1(2), 97–107
- Oliphant, Tami. (2014). I'm a Library Hugger! Public Libraries as Valued Community Assets. *Public Library Quarterly* 33 (4): 348–61.
- Prieto Gutiérrez, J. J., & Segado Boj, F. (2016). The role of libraries in cultural centres Abroad: an insight. *New Library World*, 117(7/8), 475-484.
- Scottish Library and Information Council. (2015). *Ambition and Opportunity: A Strategy for Public Libraries in Scotland 2015–2020*. <https://scottishlibraries.org/media/1133/ambition-opportunity-scotlands-national-public-library-strategy.pdf>
- Summers, S., & Buchanan, S. (2018). Public libraries as cultural hubs in disadvantaged communities: Developing and fostering cultural competencies and connections. *The library quarterly*, 88(3), 286-302.
- Susen, Simon (2016). Scattered Remarks on the Concept of Engagement: A Socio-Philosophical Approach. *Philosophy and Society*, 27 (2): 459–63
- Ugwoke, B. U. and Omekwu, I. (2014). Public libraries and Nigerian cultural development. *International Journal of Information Management* 34(1). doi: [10.1016/j.ijinfomgt.2013.08.009](https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2013.08.009)